

Datum 2026-01-27
Diarienummer 2026-000027

Kommunledningsförvaltningen

fi.remissvar@regeringskansliet.se]
Kopia: fi.ofa.k.remisser@regeringskansliet.se

Krokoms kommuns remissvar på (Fi2025/02010) Justerad beräkning av administration i kostnadsutjämningen för kommuner

Bakgrund

Finansdepartementet har i november 2025 i en promemoria föreslagit ändringar i tillägget för administration som är en faktor i kostnadsutjämningen för kommuner. Syftet med de nuvarande utjämningssystemen är att ge kommuner och regioner lika förutsättningar att leverera välfärdstjänster till sina invånare.

Förslaget går ut på att en större del av tillägget ska styras till de mest glesbefolkade kommunerna. Samtidigt ska även kommuner med färre invånare fortsatt få ersättning för de extra kostnader som administrationen faktiskt innebär. Tanken är att modellen för administrativt tillägg i kostnadsutjämningen även framöver ska vara enkel och överskådlig.

Tillägget för administration föreslås baseras på en indelning av kommunerna i olika grupper, där både folkmängd och invånarnas geografiska spridning vägs in. I den nya indelningen införs en förhöjd gräns för invånardistans på 700 meter, samtidigt som den nedre gränsen för folkmängd höjs från 8 000 till 10 000 invånare.

De föreslagna förändringarna är tänkta att börja gälla från och med den 1 januari 2027. Förslaget innehåller inte några specifika presenterade införandebidrag för de kommuner som drabbats av omfattande sänkta nivåer.

Krokoms kommuns yttrande/bedömning

Idag ska kostnadsutjämningen ta sin utgångspunkt i invånarnas behov och kommunernas faktiska förutsättningar. Andra syften, såsom påtalas direkt eller indirekt i den aktuella promemorian, står i konflikt med utjämningens modellens huvudsyfte om likvärdighet och rättvisa.

Ett av regeringens uttalade motiv är att minska de ekonomiska hindren för eventuella kommunsammanslagningar. För kommuner med stora geografiska avstånd är sådana sammanslagningar dock i många fall direkt olämpliga och riskerar att försämra både service och likvärdighet. Observera att staten idag redan har lagstöd för att ändra kommunindelningen. Att i stället använda förändringar i kostnadsutjämningen olika delkomponenter för att försämra de ekonomiska förutsättningarna för vissa kommuner, i syfte att indirekt driva fram strukturella förändringar, är tydliga signaler på en icke önskvärd statlig styrning.

Därtill bygger förslaget på ett begränsat underlag och presenteras utan ett tydligt helhetsperspektiv. När det saknas klarhet kring vilka ytterligare förändringar av det nuvarande förslag till ny utjämningsmodell som kan komma att följa, är det svårt att ta ställning till förslaget på ett välgrundat sätt. För att kunna bedöma konsekvenserna fullt ut krävs ett sammanhållet grepp om utjämningsystemets utveckling, snarare än isolerade justeringar som framkommer i den aktuella promemorian.

Enbart omfördelning mellan små och glesa kommuner

Förslaget i promemorian kommer att påverka fler kommuner än i nuvarande utjämningsystem. Genom att enbart/ensklit beräkna på den administrativa kostnaden och politisk verksamhet skapas en obalans i utjämningsystemets helhet i synnerhet när omfördelningen i huvudsak sker mellan små och glesa kommuner. I den föreslagna promemorian berörs inte de mer ekonomiskt starka kommunerna, som idag har lägre administrativa kostnader per invånare, utan de erhåller ett svagt bidrag i stället finansierat av de glesa kommunerna.

I promemorians förslag ska dagens glesbygdskommuner ge en del av sitt administrativa bidrag till de glesbygdskommuner som har ännu längre invånardistans. Glesbygden finansierar glesbygden.

Förenkling av modellen - bättre träffsäkerhet?

Promemorian ger en förenklad bild på hur kommunsverige ser ut idag och tar inte hänsyn till faktiska förutsättningar kring faktisk bosättningsstruktur (täthet). Exempelvis får en kommun med 3 000 invånare mindre pengar än en kommun med 9 000 invånare eftersom den klassindelning som används idag inte fångar kommunernas faktiska bosättningsstruktur.

Krokoms kommun anser att den beräkning av gleshetsvariabel som tagits fram av Lunds universitet till utredningen Nätt och jämnt (SOU 2024:50) och som ligger till grund för utredningens nya modell att beräkna gleshet är den modell som ska användas framgent. Att skruva i den nuvarande modellen skapar inte en mer träffsäker modell vilket borde äga ett större syfte än att beräkningen ska vara enkel.

Ny syn på Gleshetsmått kring administrativa kostnader

Promemorians förslag handlar enbart om förutsättningarna att tillhandahålla kommunal administration, det vill säga de underliggande förutsättningar att bedriva en god och demokratisk kommunal verksamhet.

Det nuvarande utjämningsystemet bygger på ett täthetsindex som bygger på befolkningsstruktur, där många faktorer samverkar; antal invånare per kvadratkilometer, bebyggelsestruktur (hur tätt befolkning faktiskt bor), avstånd och spridning (hur långt måste kommunen "sträcka ut" sin verksamhet för att nå invånarna). Utjämningsystemet har idag utjämningsvariabler (delmodeller) för att kompensera ytstora kommuner med få

invånare, till exempel bedriva hemtjänst eller tillhandahålla skolverksamhet långt ifrån huvudorter, på ett likvärdigt sätt.

Promemorians förslaget på gleshetsmått för administration inkluderar nu helt eller närmast helt obebodd miljö i gleshetsmättet, exempelvis nationalparker eller områden bestående av kalvfjäll. Detta medför att vissa kommuner får ett ytterligare förstärkt gleshetsmått som inte speglar de kommunala åtagandena gällande administrativa kostnader. Det är osannolikt att detta mått återspeglar var kommunen faktiskt har sina administrativa kostnader idag eller i framtiden.

Om kommunsammanläggningar

I promemoria finns hänvisning till behovet av kommunsammanslagning vid ett flertal tillfällen. Genvägen att via utjämningsystemet uppmana kommuner till sammanläggningar anser vi strider mot våra utjämningsystems syften om likvärdighet. Det är olyckligt att föra in en ny princip i utjämningsystemet som inte handlar om att utjämna skillnader mellan kommuner utan i stället använda utjämningsystemet som ett led att utöka den statliga styrningen på bekostnad av det kommunala självstyret.

Kommunsammanläggningar är en fråga för kommunens invånare att ta ställning till och bör inte vara en pålaga från staten. Att då, via utjämningsystemet, försöka tvinga samman kommuner anser vi är synnerligen fel väg att gå.

Den förenklade synen som promemorian framlägger gällande sammanslagningar ger inte heller önskade effekter för de kommuner som redan idag har ett utvecklat samarbete genom gemensamma nämnder och samverkansavtal.

Avsteg från regeln om införandebidrag

En av de fem delarna i nuvarande utjämningsystem är s k Införandebidrag för att lindra eventuella effekter när stora effekter uppstår vid modellförändringar. Detta bidrag är för att mildra effekterna och ge kommuner tid att anpassa sig efter nya ekonomiska förutsättningar som uppstår av bidragsminskningar eller avgiftsökningar.

Det är inte helt tydligt i promemorian hur införandebidraget kommer att hanteras vid justering av beräkning av administrationen. Krokoms kommun utgår från att det blir ett införandebidrag om promemorians förslag antas, då de ekonomiska konsekvenserna för flera av kommunerna blir extremt kännbara. Om förslaget blir verklighet erhåller Krokoms kommun drygt 12 mkr lägre nettointäkter ur utjämningsystemet, motsvarande ungefär 1% av ett resultat mot erhållna skattemedel och generella statsbidrag.

Helhetsperspektivet på långsiktig planering

Krokoms kommun, i likhet med andra kommuner med ansträngd ekonomi och stora utmaningar, efterfrågar långsiktiga planeringsförutsättningar. Det förslag som promemorian lägger fram berör endast en liten del i utjämningsystemet, men ger betydande konsekvenser för vår kommun. Om fler justeringar i utjämningsystemet planeras framöver, vilket har aviserats, måste tydlig information om detta ges innan det går att ta ställning till det förslag som promemorian föreslår. Helhetsperspektivet i

utjämningsystemet är nödvändigt för långsiktig planering av den kommunala verksamheten.

Avslutningsvis

Krokoms kommun bedömer att förslaget i promemorian "Justerad beräkning av administration i kostnadsutjämnningen för kommuner" är bristfälligt utformat och drivs av underliggande syften som inte harmonierar med kostnadsutjämnningens grundläggande principer om likvärdighet och rättvisa mellan landets kommuner.

Förslaget som den parlamentariskt tillsatta och eniga utjämningskommittén presenterade i juli 2024, är för Krokoms kommun det förslag som bäst skapar så likvärdiga förutsättningar som möjligt inom kommunsektorn.

Utifrån ovanstående resonemang avstyrker Krokoms kommun de remitterade förslagen. Om förslagen, mot förmodan, genomförs anser Krokoms kommun att de måste åtföljas av införandebidrag till de kommuner som drabbas av sänkta nivåer.